

Astrid och Ivar

En berättelse om 1930-talet.

Astrid och Ivar har i två berättelser låtit oss ta del av deras barndoms- och ungdomstid. En särskild berättelse blev det också om deras bröllop i Narbäck den 14 juni 1930. Vi har nu kommit fram till 1930-talet.

1930- och 40-talen var en dramatisk period för hela världen. I Sverige kom vi undan med blotta förskräckelsen, men många människor världen runt drabbades. Andra världskriget startade 1939.

Denna berättelse kommer att ta upp ett och annat från 30-talet, så som vi hörde det berättas vid Astrids och Ivars kaffebord. Därutöver hämtar jag ett och annat från tidningar, intervjuer med vänner i bygden, föreningsprotokoll och liknande.

O O O

På 1930-talet bodde fortfarande fler människor på landet än i stan. 60 procent bodde på landet, 40 procent i stan. Sverige hade drygt sex miljoner invånare.

Sverige hade år 1930 en halv miljon telefonabonnenter, en på var tolfte invånare. Men i Stava-bygden fanns ännu ingen telefon. Den kom 1937, men i Staffanstorp kom det något tidigare, på telefonledning från Björstorp. Elektriciteten kom inte förrän 1944.

Tidningar fanns inte i alla stugor, men tidningarna lånades och på kafferepen diskuterades världshändelserna. Radion började spela en viss roll. Astrid och Ivar hade ingen radio i Gyllinge men i en del stugor hängde hörlurar i en krok på väggen. Licensavgiften var 10 kronor per år. Landsfiskalen i Lysings härad hade två åtal för olovligt innehav av radioapparat år 1930, 17 för förseelse mot vägtrafikstadgan och två mot velocipedstadgan, m.m.

Statens budget omfattade 850 miljoner kronor. Ödeshögs kommun hade en budget på 66 700 kronor.

Järnvägstrafiken i Ödeshög minskade från 11265 sålda biljetter år 1928 till 9228 biljetter år 1929. Orsaken var den ökande biltrafiken. Det fanns gott om enskilda bilägare och affärsmännen i Ödeshög fick numera alla sina varutransporter med bil.

I ålderdomshemmet i Ödeshög fanns 13 intagna pensionärer och kostnaden per person och dag för dessa var 1:20. Ett nytt ålderdomshem för Ödeshög och V Tollstad byggdes 1930. Det

invigdes den 10 januari 1931 av landshövdingen och kallades Vårdsäter.

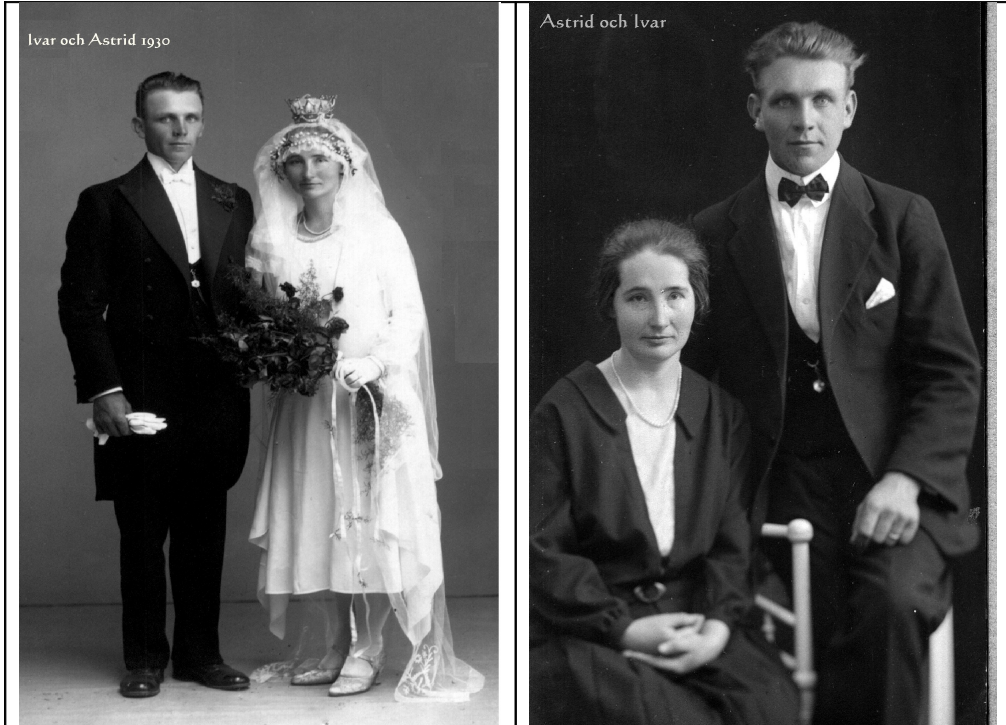
Före kylskåpens tid kunde man ha en liten isdös. I slutet av januari ordnades isupptagning både vid Orrnäs och i Visjön. Detta år var isen 10-11 tum tjock. Den som ville ha is hade bara att beställa.

Stora Hotellet i Ödeshög ville 1930 ha tillstånd att servera pilsner till sina matgäster. Ansökan avslogs av kommunfullmäktige med 13 röster mot sex. Landsfiskal Holmstedt med flera reserverade sig mot beslutet. Men det blev ingen pilsner. Däremot kunde vem som helst köpa pilsner från bryggeriets vagn en gång i veckan.

Till julhandeln i Ödeshög i december insattes extra omnibusturer på linjen Dårebo – Ödeshög.

Vägarbetena på vägen mellan Ödeshög och länsgränsen mot Gränna har blivit klara. Många olyckor hade inträffat på denna väg på grund av att den var för smal. Den blev nu bredare. Men under en tid i juli månad 1930 var vägen avstängd. Då fick all trafik gå på vägen från Stora Åby kyrka mot Adelöv och sedan mot Uppgränna. Det gick på den tiden.

O O O

Detta är Ivar och Astrid. Det första fotot är bröllopsfotot från 1930. Det andra fotot kan vara från samma tillfälle.

Norrgården i Gyllinge

Som avslutning på bröllopet i Narbäck den 14 juni 1930 åkte Ivar och Astrid med Ivar i Haddåsen i hans bil till Gyllinge. Men bröllopsdagarna i Narbäck fortsatte sedan i ytterligare två dagar. Därmed skulle alla bröllopsbestyr vara avklarade, men så var det inte. En vecka senare var det bröllop i Staffanstorp då Gerda, dotter till Albin och Hilma gifte sig med Kalle Fritzell från Äpplehult i Adelöv. Värdfolk vid detta bröllop var Astrids farbror Albert från Gallemålen i Adelöv och hans hustru Signe.

Om Staffanstorp kan tilläggas att det fanns vänskapsband mellan familjerna i Öjan och Staffanstorp. Det var till Staffanstorp man vände sig vid vår farmor Selmas död 1912 med bön om hjälp att tillfälligt ta hand om den nyfödde Holger. Albin och Hilma hade tre barn, två döttrar, Alma och Gerda samt sonen Sigurd. Alma och Gerda gifte sig och blev bosatta i Adelöv. Sonen Sigurd dog i spanska sjukan 1918. Det fanns ingen som övertog gården i Staffanstorp.

Då blev det arrendatorer. Först var det Josef och Ester från 1929. Josef hade fina hästar och allt såg så fint ut. De hade Staffanstorp i tre år. Från 1932 var de vaktmästare i Stava missionshus. De var så trevliga även där. Sedan kom Fingal och Astrid från Gåsabol till Staffanstorp. De stannade i tre år. 1935 flyttade de till Fogeryd. Då kom Gunnar och Hildur Berg och deras son Bernt. De stannade i fem år och sedan flyttade de till Sunneryd. Då kom Artur och Berta Kullander till Staffanstorp. De stannade till 1954.

Staffanstorp köptes 1937 av Henry och Märta i Munkeryd och efter 1954 brukades gården av deras söner, och sedan deras barn. Ja, resten vet väl alla. Gården går vidare i släkten.

Vi skall nu besöka Öjan och tänker oss tillbaka till år 1930. I Öjans norra gård bodde Ernst och Jenny samt Elvir, Gösta och Holger. Ivar flyttade till Gyllinge detta år. Elvir gifte sig 1932 med Ester Qvist i Munkeryd och flyttade dit.

I Öjans södra gård bodde farmor Ida. Hon flyttade våren 1930 till sin dotter Elsa i Skorperyd och dog där den 10 juni 1930.

Ivar har förut nämnt att Ida kunde hela bibeln utantill. Men det hade funnits en kvinna till i Öjan som var kunnig i bibeln. Det var Idas mamma, Sofia Gustavsdotter. Hon dog i Öjan 1914. Elvir och Ivar har berättat att de suttit i hennes knä och att hon sjöng muntra barnvisor för dem. Hon var en liten mager gumma. Hon var också bibelkunnig. Vid någon predikan i Stava missionshus hade Sofia avbrutit predikanten och sagt: *Där har du fel.* Vad saken gällde är inte känt.

Öjan omkring år 1935. Sittande från vänster Jenny och Ernst samt Josefina från Munkeryd (Magnusafina), Stående bakom från vänster Elvir, sedan troligen Hilma Forsander, Ester från Munkeryd, sedan kanske Helge Hård och sedan Svea från Narbäck. Barnen sittande framför är okända. En av dem kan vara Eivor, dotter till Elvir och Ester.

Gösta var något år dräng hos sin broder Henry i Munkeryd. Kanske var det 1927. Sedan kom han tillbaka hem till Öjan. Henry och Märta kom till Munkeryd den 14 mars 1927 från Lilla Krokek. I Öjan uppsattes sågverket, kanske var det 1933 eller våren 1934. Under hösten 1934 köpte Ernst skog för avverkning och sågning. Sågen drevs troligen då med en ångmaskin. Denna stod ännu på 50-talet kvar i skogsbacken intill sågen.

Holger gifte sig 1936 med Svea från Narbäck och de flyttade in i södra gården i Öjan. Där hade ett antal år bott två kvinnor, Hilma och Hulda Forsander. Hulda dog 1935 och Hilma flyttade därifrån.

Det fanns också pigor i Öjan. En eller två pigor fanns där hela tiden. När sedan Gösta flyttat blev det också drängar. Gösta Kall och Torsten Erixon har varit drängar i Öjan under 30-talet.

I stugan utmed vägen mot Gyllinge bodde en skomakarfamilj som hette Persson och hade sex barn. Detta om Öjan. Nu tillbaka till Gyllinge.

I Gyllinge väntade arbetet på gården. Ivar hade köpt gården i mars 1930 av Gustaf och Alma. Priset var elva tusen kronor. Där ingick ett hypotekslån samt ett lån på 6 000 kronor till Gustaf. Alma och Gustaf hade flyttat till Sväm. Gustaf var bror till Frans i Krokek och hade sina rötter i grannbyn Södra Bråten.

För Astrid och Ivar var det hårt arbete som väntade. Det var tid för slåtter. På gården var det 25 slåtterdagar. Gräset slogs på ängarna innan korna fick börja beta. Varenda gräsbit slogs, allt med lie. Några maskiner fanns inte. Men en slåttermaskin köpte Ivar efter några år.

I ladugården fanns sex kor och en häst som hette Blända. Dessutom fanns en suga som då och då födde smågrisar. I hönshuset fanns höns och en tupp. Det fanns får också och de gick alltid genom gärdesgårdarna sade Ivar. Ett ständigt jobb med dem. Vagnar fanns, men inga med gummihjul. Där fanns en fjädervagn och skogsvagnar samt en släde, ett rackåk med fotsack. I sjön låg en båt som Palm i Porsarp hade gjort. Ibland drog de upp en gädda ur sjön. Detta låter som rena idyllen.

Cyklar hade inte Astrid och Ivar från början. Senare köpte de var sin cykel, båda cyklarna av märket Monark.

Detta var början av 1930-talet. Transporter till mejeri förekom ännu inte. Mjölken separerades och kärnades till smör. Hönorna värpte ägg. Smör och ägg såldes till Lina i Lilla Krokek eller i Ödeshög, ibland i handelsboden i Kvatarp. För smör betalades två kronor, kanske 2:50.

Men ett stycke in på 30-talet ordnades med transport till mejeri. Ivars bror Henry i Munkeryd höll med parhästar och Ivar körde. Det var Munkeryd, Öjan, Gyllinge, Kopparp, Lakarp och Narbäck. Sedan var det vägen ut till Ren vid Tranåsvägen, sedan denna väg till Duvebo. Det var en lång väg. Priset de fick för mjölken var 7½ öre litern.

Depressionen kom på 30-talet. Jag frågade Ivar om denna, men han svarade att det gick bra, *vi märkte inte mycket av den. Vi kunde betala våra lån som vanligt. Jag betalade räntan till Gustaf och efter några år kunde jag betala igen hela lånet.*

När de slutat berättelsen om Gyllinge säger mor Astrid att hon inte vill uppleva detta slit en gång till.

I Gyllinge bodde tre familjer. I södra gården bodde Kalle och Elin med sina två barn, Gunnar och Nanna. I Mellangården bodde Robert och Emma med sina två döttrar Greta och Ella. Det rädde god vänskap grannarna emellan.

Kalle i södra gården blev svårt sjuk 1931 och man turades om att vaka hos honom om nätterna. Ivar satt hos honom några nätter. Kalle dog den 10 oktober 1931. Sonen Gunnar hade då tagit över gården.

Gyllinge Norrgård 1937. Min syster Inger och jag sittande med var sin katt i knäet. Den fina verandan finns ännu kvar.

Det fanns inga torp kvar på byns marker när Astrid och Ivar kom till Gyllinge. Men namnen på de gamla torpen var kvar, liksom grundstenarna. Det var Grenalyckan och Vassatorpet. Nära Vassatorpet låg Ärliatorpet och Flinkatorpet inne på Smedstorps marker. Flinka-Lotta dog 1926. Hon var den sista som bodde kvar på detta torp. Där förbi dessa gamla torp gick vägen mot Gåsabol. Ivar har gått den vägen många gånger med en fotogenlykta i handen, på väg till Haddåsens missionshus. Där hade hans morfar Anders Gustaf Nilsson varit aktiv i verksamheten. Men han hade dött 1925.

Den 1 juli 1931 föddes dottern Inger, min syster. Ivar fick ge sig iväg för att hämta barnmorskan. Det var förmodligen Einar i Krokek som fick hämta henne med sin bil. Ungefär så gick det också till den 12 november 1935. Då föddes jag, i det nordöstra gavelrummet.

0 0 0

I februari 1931 skulle Adolf Hitler och Joseph Goebbels tala vid ett offentligt nazistmöte i Stockholm. Polismästaren förbjöd mötet. Men Hitler och Goebbels skulle framöver låta tala om sig.

På vårmarknaden i Ödeshög i april 1931 fanns ett 50-tal djur till salu. Men oxar som var talrika förr fanns nu inte längre att köpa. Men på Gränna vårmarknad den 22 april fanns dragoxar till salu för 500 kronor.

Om pilsner på Stora Hotellet blev det även 1931 en debatt där känslorna svallade. Men pilsner till maten blev det inte. Det ledde till att källarmästaren Anders Månsson sålde hotellet på hösten 1931 och lämnade Ödeshög. Hans efterträdare fick inte heller servera pilsner. Det blev en pilsner-följetong i Ödeshög. I avslagen kunde man läsa att Ödeshög inte var någon turistort, bara en genomfartsort och därför behövdes ingen pilsner. De som ville dricka pilsner kunde göra detta genom att rekvirera så mycket pilsner de ville från bryggeriet.

Måndagen den 18 maj höjdes bensinskatten med två öre. En liter bensin kostade sedan 23 öre.

Den 15 juni 1931 predikade Lewis Petrus i Ödeshög. Einar Ekberg var med och sjöng. Den 30 september kom J A Hultman till Immanuelskyrkan i Ödeshög och sjöng sina solskenssånger för fullsatt hus.

Vid trafikräkning söndagen den 5 juni 1931 vid Ödeshög räknades 240 fotgängare, två ryttare, 11 fordon med dragare, 491 cyklar, 80 motorcyklar, 367 personbilar, 15 bussar och sex lastbilar, alla räknade på färd söderut mot Gränna.

Den 14 maj 1931 sköt militär ihjäl fem personer vid en demonstration i Ådalen. Detta var en tid av arbetslöshet, lönesänkningar, fattigdom och svält för många människor. I den svenska fattigvården hade antalet understödstagare ökat dramatiskt. Röda korset startade insamlingar av pengar för nödlidande i Sverige.

På midsommardagen 1931 skenade ett remmalag på Visingsö. På vagnen satt tio personer. Det var familjerna Gunnar Hård från Stava och Konrad Hård från Lilla korkek. De kastades av och blev mer eller mindre skadade. Mest skadad blev fru Hulda Hård. Hon fördes till sjukhuset i Vadstena där hon en tid vårdades.

Åhlén & Holms katalog för hösten och vintern 1931-32 var färdig den 4 september 1931. Den omfattade 482 sidor och där

fanns nästan allt, från den minsta sak till rumsmöbler och heminredning. Den blev en trevlig läsning i många hem.

Den 12 mars 1932 sköt sig Ivar Kreuger i Paris. Han såg ingen annan utväg. Den kris som följde drabbade företag och privatpersoner som investerat i Kreugers bolag. Men i våra bygder tror jag det mest blev ett bra ämne på kafferep och kalas.

Den 10 januari 1933 drog Röda korset igång en kampanj för att hjälpa svältande svenska barn.

Den 28 april 1933 hölls en luffarkonferens i Heby utanför Uppsala. 600 luffare deltog, i arbetslöshetens spår.

I maj 1933 fick socialdemokraterna med stöd av Bondeförbundet igenom ett program för att bekämpa arbetslösheten. Denna uppgörelse med Bondeförbundet kallades kohandel. Sverige hade då drygt 6 miljoner invånare.

Den 19 juni 1934 hade skolinspektören i Ödeshög kallat till sammanträde i Siggeryds skola. Frågan gällde införande av heltidsläsning i Munkeryds, Siggeryds och Tällekullens skolor. Men föräldrarna motsatte sig detta. Barnens hälsa skulle äventyras genom läsning varje dag, skolvägarna var långa och dessutom i dåligt skick. Det fick bli som det var förut, tre dagar i veckan. I november 1934 togs frågan om heltidsläsning upp igen. Då blev det nog så.

Det kom då och då konstiga nyheter från Tyskland. Det var svårt att värdera och bedöma nyheterna.

Den 30 januari 1933 blev Adolf Hitler rikskansler i Tyskland. Då om inte förr blev nog människorna i våra bygder medvetna om Hitler. Ibland var det positiva tongångar. Han minskade arbetslösheten i Tyskland, till stor del genom att bygga vägar.

Arbetslösheten var hög i alla länder. År 1933 var 10 miljoner tyskar arbetslösa. I Amerika var 15 miljoner arbetslösa. I Sverige gick drygt 190 000 arbetslösa.

○ ○ ○

Missionshuset i Stava var en samlingspunkt för alla i bygden. Både Astrid och Ivar var engagerade i verksamheten. Ivar var med i ungdomsföreningens styrelse sedan tidigare och blev 1936 också invald i missionsföreningens styrelse.

Den 28 januari 1931 fyllde August Danielsson i Porsarp 95 år. Han var socknens äldsta invånare. Han hade aktivt deltagit i missionsverksamheten. Han var gift med Tilda som jag berättat om i en tidigare berättelse. Hon bröt benet och fick, liggande i sin säng,

åka flakvagn till Ödeshög och sedan godsfincka till Vadstena. Deras dotter Manda i Porsarp minns vi alla, vi som uppnått mogen ålder.

Ivar var också ledare för juniorerna. En juniorförening startades 1935. Första årsmötet hölls i Gyllinge, hemma hos Astrid och Ivar i januari 1936

Elvir och Gösta från Öjan började mer och mer synas i verksamheten som evangelister, inte bara i Stava utan också i andra församlingar som kallat dem. Gösta antogs som evangelist 1930, Elvir något tidigare. Båda gick evangelistkursen i Kortebo, Elvir 1927 och Gösta 1928. Gösta var sedan på olika håll som evangelist och höll seriemöten. Han var bl.a. i Kristdala, i Horn och i Smålands Rydaholm. Det var i början av 1930-talet som Gösta kände kallelsen att bli missionär i Afrika. Han gick i skola i Oslo och sedan i Glasgow. Han hade då träffat sin blivande hustru Aina, som åkte till Afrika 1934. Gösta reste dit den 31 mars 1936.

Vid ett möte i Stava missionshus lördagen den 21 juli 1934 deltog Elvir Johansson, Gösta Johansson och Aina Rydgren. Aina var Göstas fästmö.

År 1937 flyttade Elvir och Ester samt dottern Eivor från Munkeryd. Elvir blev pastor i Hagshult.

Vår farfar, Ernst i Öjan kände oro för denna händelseutveckling. Han ville se sina söner som bönder. Nu hade Gösta åkt ända till Afrika som missionär och Elvir var pastor i Hagshult. Det tog tid för Ernst att smälta detta. Ändå hade han förståelse för deras val. Men under en tid hade han sin äldsta sonson Bernt hos sig i Öjan som en tröst.

Den 13 mars 1936 var det auktion i Kopparp. Georg Svensson skulle flytta från Kopparp. Det såldes tre hästar, sex kor och sju får, vidare såmaskin, hästräfsa, hästhacka, hackelsemaskin, vannor, rovfrömaskin, separator, smörkärna (Alfa), åkvagn, arbetsvagnar och mycket annat. Jag ville nämna detta eftersom denna tid var en brytningstid mellan gammalt och nytt. Det började komma maskiner i lantbruket. Men några traktorer fanns ännu inte i vår bygd.

Vi kan anta att kanske både Astrid och Ivar var i Kopparp denna dag. Auktioner var en del av folknöjet.

Den 1 mars 1937 blev det sex postturer från Ödeshög till Lilla Krokek varje vecka i stället för fyra. En lång rad av brevlådor stod

utanför Lindéns (Linas handelsbod). Där kunde människor i bygden hämta sin post.

Jag måste här också nämna Stava hamn. Där var en omfattande verksamhet där i början av 30-talet. Men sedan avstannade allt. Konrad Hårds sågverk blev nedlagt. Det köptes av Ernst i Öjan.

Det var 30-talets depression som först gjorde att verksamheten i hamnen avstannade. Sedan kom lastbilarna och tog över alla de transporter som förut gått från hamnen. Vägen ner till hamnen var allmän väg och hade allmänt underhåll. Men på vägstämma beslöts att när verksamheten nu minskat i hamnen skall vägen den 1 april 1938 undantas från allmänt underhåll.

0 0 0

I maj 1933 förklarade Hitler att Tyskland vill leva i fred och vänskap med hela världen. Någon tid senare förbjöd han de politiska partierna i Tyskland och anmälde Tysklands utträde ur Nationernas Förbund och att man inte längre skulle delta i nedrustningsförhandlingarna. Vart var Tyskland på väg undrade folk i allmänhet.

Den 18 januari 1934 hölls ett nazistmöte i Ödeshög. Det var fullsatt i godtemplarlokalen och mötet höll på till halv ett på natten.

En av de mest kända ledarna för den svenska naziströrelsen hette Sven Lindholm. Han var född i Jönköping 1903. Han och hans kamrater gick 1934 till kungs och begärde att det socialdemokratiska partiet skulle förbjudas. Det lyckades inte.

0 0 0

Munkeryd från 1937

Astrid och Ivar flyttade till Munkeryd 1937 och övertog Elvirs och Esters gård. I detta ingick också en telefonväxel.

Det var under sensommaren 1937 som telefonledningarna drogs till Bultsbol och till Munkeryd och runt om i bygderna ut till alla abonnenterna. Kanske var det omkring 1/10 1937 som de första telefonsamtalen kunde kopplas i Munkeryd. Åtta abonnenter var förut antecknade men kanske blev det tio vid starten, som sedan snabbt blev 12. De var:

1. Elf i Lilla Krokek,
2. Viktor Andersson i Narbäck,
3. David Gustafsson i Holkaberg,
4. Einar Karlsson i Lilla Krokek,
5. Ernst Johansson i Öjan,
6. Henry Johansson i Munkeryd,

7. Bertil Andersson i Munkeryd, men ändrat till Börstabol.
8. Skolläraren Einar Gustafsson i Munkeryd,
9. Handlanden Henrik Tallberg, Lilla Krokek,
10. Konrad Hård, Lilla Krokek.
11. Valfrid Sten i Stava,
12. Hedin i Sjöberga.

Detta var de tolv första abonnenterna. När nr 11 och 12 blev anslutna vet jag inte. Om Oskar Hedin i Sjöberga har jag antecknat att han den 8 september 1937 blev påkörd och dödad vid en trafikolycka utanför sin bostad i Sjöberga. Telefonen kom till Sjöberga senare.

Munkeryd 1937

Detta är ett foto från den gård i Munkeryd som Elvir och Ester hade och dit Astrid och Ivar flyttade 1937. Se staketet, grusgången ända från vägen och upp till stugan, grindarna och de gamla fruktträden.

Oxarna var på väg ut och traktorerna på väg in. Den 14 mars 1938 hölls en traktorskötarkurs på Ödeshögs reparationsverkstad. Ett 50-tal deltagare var på plats. Järnhandlare Emil Johansson bjöd samtliga på kaffe på Karlströms. I vår bygd kom den första traktorn 1937. Det var Erik i Skrädeberg som då köpte en *Höglundare*. Men i övrigt fick traktorerna vänta.

Vid älgjakt på Munkeryds marker sköts den 10 oktober 1938 en femårig älgdjur av Oskar Johansson från Daglösa.

År 1937 fanns i Munkeryd fem gårdar, ett skolhus och två torp. Det blev åtta hushåll. Där bodde sammanlagt 42 personer.

Kriget närmade sig. Även vi i Sverige drabbades. Svenska båtar torpederades. Sovjet började ställa krav på Finland. Vi kan föreställa oss hur människor sids emellan diskuterade läget. Vi kan se hur de stod i grupper utanför missionshuset och hur de på kafferepen diskuterade, allt medan de sörplade sitt kaffe på fat. *Snart kanske det blir ransonering. Skall vi börja hamstra lite varor innan det blir ransonering, undrade många.*

I september 1939 började människor i våra bygder hamstra varor. Ransoneringskort för livsmedel utdelades. Körning med privatbilar förbjöds. Lastbilstrafiken fick inskränkningar.

0 0 0

Den 12 mars 1938 anslöts Österrike till Tyskland. Österrike försvann som egen nantion. Det var andra världskriget som närmade sig.

Under första veckan i oktober 1938 försvann också Tjeckoslovakien som egen stat. Tyskland tog en del, Polen och Ungern tog resten.

Den 1 september 1939 tågade tyska trupper in i Polen. Det andra världskriget började. Polen delades mellan Ryssland och Tyskland.

I Sverige genomfördes omfattande inkallelser till svenska flottan och till kustartilleriet, sedan till andra uppgifter också.

Den 1 november 1939 gick tyska trupper över gränsen mot Frankrike. Kriget på västfronten hade börjat.

Den 30 november 1939 bombarderades finska städer av ryska bombplan. Bombningarna skulle fortsätta länge. Också svenska orter bombades. Ryska soldater ryckte över gränsen till Finland. Det finska vinterkriget hade börjat.

Den 2 december beslöt den svenska regeringen att mobilisera en arméfördelning för att skydda den svenska gränsen mot Finland.

Den 5 december minerades Ålands hav för att hålla ryska ubåtar borta från Bottenhavet.

Den 7 december började slaget vid Suomussalmi i Finland. Den 163:e ryska armén förintades av finländska styrkor.

Den 8 december 1939 startade den svenska nationalinsamlingen för Finland. Slutsumman blev 490 miljoner, mer än den finska statsbudgeten. Sverige lämnade också hjälp i form av stridsmateriel.

Den 13 december bildades en samlingsregering i Sverige, bestående av alla politiska partier i den svenska riksdagen utom

SKP, och med Per Albin Hansson som statsminister. Denna samlingsregering stod kvar till sommaren 1945.

Den 21 december 1939 började den svenska frivilligkåren till Finland organiseras. Den bestod till slut av 10 000 man.

0 0 0

Missionsföreningen i Stava deltog i insamlingarna till Finland. I årsberättelsen för 1939 står att *offren till vår vanliga mission får träda tillbaka för de trängande behoven i Finland.*

Ur årsberättelsen hämtas också följande rader: *Sverige har hittills skonats från att direkt dras in i krig, fastän vi redan från första krigsdagen haft stark känning av kriget på många sätt. Denna gång har också kriget kommit oss mycket nära i det att vårt broderfolk i öster överfallits av en övermäktig granne. Vi undrade nog om vi denna gång skulle få fira jul och nyår i fred utan att behöva oroas av flyglarm och flygbomber.*

Dessa rader skrivna av sekreteraren i föreningen, Einar Gustafsson i Munkeryd, visar hur diskussionerna gick i bygden under senhösten och vintern 1939-40.

Under hösten 1938 hade luftskyddet börjat organiseras i Sverige. För Astrid och Ivar skulle alla iakttagelser av flygplan inrapporteras via telefonväxeln. Jag var bara fyra år hösten 1939 men jag minns hur Ivar upphörde med sitt arbete på åker och äng när flygplan hördes och sprang hemåt för att bistå Astrid med detta. Kanske är dessa mina minnesbilder från 1940.

Under hösten 1939 blev det mörkläggning. Inget ljus fick sippra ut från några fönster. Min farbror Henry var kontrollant i byn. En kväll knackade det på ytterväggen till det rum där telefonväxeln stod. Henrys röst hördes utanför: *I kan täppa te lite här på den här kanten.* Detta minns jag mycket väl.

Det var vid denna tid som jag fick min rädsla för flygplan. Vid varje ljud av flygplan sprang jag in i syrenbersån och gömde mig. Ändå var jag intresserad och ville se dem. Jag minns bombplanen B3, B17 och B18 och jag minns Storken, ett flygplan som kunde flyga mycket sakta, nästan stå stilla i luften.

Ivar blev inkallad till *beredskapen*. Han blev förlagd till Motala och deltog i bevakningen av kanalbron. Det var en kall vinter med temperaturer nedåt 40 minusgrader. Där fick Ivar patrullera i fyratimmarspass. Detta var inte hälsosamt.

Astrid fick klara allt själv på gården. Det var mjölkning, det var telefonväxeln och allt det som tillhör ett lantbruk.

Det var många män i bygden som blev inkallade i denna beredskap. Unga män som nyss gjort sin värnplikt blev snart inkallade igen. Det var bevakning av olika slag. De tyska tågen till och från Norge skulle också ha bevakning. Men nu har jag nog kommit in på 1940.

Gösta Kall sa vid något tillfälle att det var lätt att få drängtjänst då, när många bönder var inkallade i beredskap. Detta var annars i slutet av den tidsperiod då det fanns drängar och pigor. Under 40-talet försvann de.

Gösta Kall var dräng i Öjan 1935-36 och hade 150 kronor i årslön. Han var 15 år gammal. Sedan kom han till Kalle och Helga i Narbäck. Där fick Gösta 40 kronor i månaden. Ytterligare ett par drängtjänster hade Gösta innan han i början av 40-talet slutade med detta.

Olle Bäck började sin drängperiod vid 13 års ålder år 1938 och hade sedan en lång rad av drängplatser.

En dräng fick börja vid 5-tiden på morgonen och sedan arbeta till klockan sju på kvällen, med en timmes middagsrast.

Vi bör också säga något om pigorna. De hade sin sängplats i kökssoffan. Där fick de bädda och lägga sig när alla andra i huset hade gått till sängs. Hon skulle också vara den första som gick upp. Hon fick ingen middagsrast. Då skulle hon göra *smågörat* när de andra sov middag. Det var disk och det var mat till smådjuren, kanske dra slipstenen under slåttertiden. En varm tacksamhetens tanke sänder vi till alla drängar och pigor.

Efterord

1930-talet satte spår i minnet hos många människor. Det var den ekonomiska depressionen med arbetslöshet och nöd i många hem. Men det var också oron för kriget, en oro som växte hela tiden. Men 40-talet skulle komma att bli ännu värre.

Jag återkommer snart med en berättelse om Astrid och Ivar under 1940-talet.

Jönköping i april 2016

Arne Ivarsson, (arne.ivarsson@outlook.com)